mutatják a brüsszeli, párizsi zsidó—orosz emigránsokkal, anarchistákkal való kapcsolat túlfűtött hangú leírásai, s maguk a versek, amelyeket visszatérése után ír.

De a társadalmi valósághoz való viszonyának elemzése, bemutatása nemcsak mint meghatározó élmény, önéletrajzi tény hiányzik, hanem hiányzik az aktivista művész, a folyóiratszerkesztő programjának bemutatásakor is. Kassák művészi „forradalma" sem elemezhető önmagában, csak esztétikai és etikai vonatkozásaiban, hiszen a Kassák hirdette „új művészet" gyökerestül-ágastul társadalmi meghatározottságú, társadalmi töltésű és igényű művészet volt. S az egész Kassák-probléma éppen e művészet „politikuma" miatt és körül gyűrűzik.

Nem egészen megbízható mérlegen mérődik meg tehát Kassák és művészete, ezért a helytálló megállapítások is nélkülözik az igazán meggyőző bizonyítást, a kellően súlyos érveket. Nem a mű egészét, annak csak egy — bár nem elhanyagolható, s valljuk be: sokáig és sokak által elhanyagolt — aspektusát tartja szem előtt, s ez a sajátos közelítésmód egyfajta értékrendet is jelent.

Rónay Kassák 1935—49 közé eső pályaszakaszát tekinti az életmű csúcsának, amelyet az „izmusok" csak előkészítenek, s amelyhez képest az öregkori líra már a hanyatlás jeleit is mutatja. Az kétségtelen, hogy ebben a szakaszban bontakoznak ki a legérettebben, leggazdagabban Kassák költői eszközei, s Rónay — Radnóti nyomán — nagy érzékenységgel mutat rá a görcsösségeit-érdességeit lefaragó kassáki líra elmélyülésére, kozmikussá, időtlenné tágulására, biblikus-népies hangvételére, a magyar költészet hagyományaihoz, elsősorban a Berzsenyi-féle hagyományokhoz való kapcsolódásra.

Rónay György könyve egy állomás a „Kassák-probléma" földolgozásában, újabb nekifutásokra is ösztönözhet. *(Szépirodalmi, 1971.)*

PETE GYÖRGY

Varga Rózsa: Keressétek, ami összeköt...

„Magunkról beszélek: A Csehszlovákiában élő magyarság példatárából idézek. Mi egy olyan iskolát abszolváltunk, melyet mások nem jártak ki, melytől mások elestek. Itt vizsgáztunk le egy olyan szerepből, tantárgyból, melyre helyzeti adottságunk predesztinált: híd voltunk, híd lehettünk és — maradtunk. A hídszerep tehervállalás, többletvállalás: az egymást vállalás tudata." Így szól *Fábry Zoltán* a szlovákiai — de hozzátehetjük — az egész nemzetiségi magyarság egyik leglényegesebb föladatáról, a szomszédos népek közötti közvetítésről, az összekötő szálak erősítésének szükségességéről. A hidak azonban nemcsak a kelet-európai országok szellemi élete felé nyitottak utat a tájékozódásnak, hanem szabad mozgást jelentettek a társadalmi haladás eszméinek is az első világháború után több országba került magyarság számára. A fehérterror, a berendezkedő ellenforradalmi rendszer Magyarországon föld alá szorította a kommunista mozgalmat, igyekezett megvonni a szót a magyar baloldaltól. Új hajtásai nőttek viszont a haladó gondolatnak az új környezetbe került magyar népcsoportok körében. Az utóbbi években egyre több tudományos igényű földolgozás: tanulmányok és monográfiák, továbbá visszaemlékezés látott napvilágot a romániai, csehszlovákiai és jugoszláviai baloldali magyar mozgalmakról. Úgy tetszik, közvéleményünk mégsem tudatosítja eléggé, hogy mindez része szocialista örökségünknek, a fölnövekvő nemzedékek pedig nemegyszer tudomást sem szereznek ezekről az értékes hagyományokról.

A budapesti Kossuth és a pozsonyi Madách kiadó jelentette meg *Varga Rózsa* munkáját az 1936 és 1938 között Osztravában kiadott *Magyar Nap* című újságról. A szerző művével a magyar kommunista sajtó egyik jelentős fórumának állít em-

léket. Az észak-morvaországi iparváros kedvező körülményeket biztosított egy magyar munkáslap szerkesztéséhez és kiadásához. A frissen tájékozódó, a szociális és nemzeti igazságért síkraszálló újság rövid időn belül népszerű lett szerte Szlovákiában, de eljutott a *Magyar Nap* Magyarországra és Romániába is.

Olyan korban jelent meg az osztravai magyar napilap, amikor Kelet-Európa népei számára egyre kézzelfoghatóbbá vált a német fasizmus veszedelme, ezért a szerkesztők törekvéseinek tengelyében az antifasiszta egységfront kialakítása és erősítése állott. *Varga Rózsa* művének középpontjába is ez kerül: népfrontpolitika és irodalom kapcsolata, a *Magyar Nap* bizonyító anyagával mutatja be azokat a törekvéseket, melyek a fasizmus elleni harcban érdekeltek mozgósítását, közös táborba hívását célozták.

Megismerjük a munkatársi gárdát, portrét fest a szerző a legjelentősebb egyéniségekről. Jól szervezett tudósítói kör biztosította az értesülések frisseségét: rendszeresen kaptak híreket a szlovákiai városokból, Romániából, a Szovjetunióból, Franciaországból, Spanyolországból és Németországból. A lap „vezérkarához" tartozott többek között *Moskovics Kálmán, Lőrincz Gyula, Betlen Oszkár* és *Vass László.*

A fő helyre a politikai cikkek és tudósítások kerültek a *Magyar Nap*ban, bemutatja a szerző az egyes bel- és külpolitikai eseményekkel kapcsolatos állásfoglalásokat, a szerkesztők elvi következetességét: „Végigtekintve a lap csaknem három éven át tartó tevékenységét, megállapíthatjuk, hogy politikai irányvonalát megszakítás és kitérők nélkül, indulásától az utolsó számig egyértelműen az antifasiszta, háborúellenes, demokratikus erők összefogására épülő népfrontpolitika határozta meg." (48. l.) Széles körű kapcsolatokat építettek ki a nemzetközi kommunista és baloldali sajtóval, rokonszenvvel kísérték a haladó erők harcát az egész világon. Behatóan foglalkoztak Magyarország és Románia helyzetével, propagálták a Dunamenti népek közeledésének eszméjét. Itt jelent meg először a romániai magyar népfrontszervezet, a *MADOSZ* egységfrontjavaslata az antifasiszta erők tömörítésére.

Elsősorban természetesen a szlovákiai magyar közvélemény gondolkodásának alakítására törekedett a lap, szót emeltek a nemzetiségi követelések érdekében, de az egyoldalú sérelmi politika helyett az osztályharc meghatározottságában vizsgálták a nemzeti tényező szerepét. Csehszlovákia haladó magyarsága a legsúlyosabb időkben kiállta a próbát, akkor tett tanúságot a demokrácia mellett és vállalta hazájának a Csehszlovák Köztársaságot, amikor a Harmadik Birodalom létében fenyegette az országot. Az 1938 nyarán *Kassán,* majd *Tornócon* rendezett manifesztáció a kelet-európai népek testvériségét példázta, a dolgozók összefogását nemzetiségre való tekintet nélkül a fasizmus, a háború ellen. A *Magyar Nap* rendszeresen beszámolt a népgyűlések előkészítéséről, tudósított lefolyásukról. Az osztravai újság egészen betiltásáig rendületlenül hirdette a haladó erők végső győzelmébe vetett hitet.

„Különösen nagy jelentősége volt a *Magyar Nap*nak a 30-as évek közepén válsággal küzdő csehszlovákiai szocialista és baloldali irodalom kibontakoztatásában, de ezen túl szerepe volt a magyarországi, romániai s a moszkvai emigrációs magyar irodalom hatókörének kiterjesztésében." (42. l.) Állandó munkatársa volt a lapnak *Fábry Zoltán,* akinek politikai vitairatai antifasiszta közírásunk egyik csúcsát jelzik. Képviselve volt a szlovákiai magyar költészet és próza élvonala is: *Forbáth Imre, Berkó Sándor, Barta Lajos, Ilku Pál, Morvay Gyula, Sellyei József, Győry Dezső,* hogy csak néhányukat említsük. A kulturális-irodalmi rovatban helyet kaptak azok a magyarországi írók, akik fölemelték szavukat a társadalmi igazságért, és figyelmeztettek a fasiszta veszélyre. Több alkalommal közöltek *József Attila, Illyés Gyula, Veres Péter, Déry Tibor* és *Bálint György* írásaiból, beszámoltak a Márciusi Front eseményeiről figyeltek a népfronttörekvésekre. A *Magyar Nap* hasábjain elemzi névaláírás nélküli cikkeiben *Révai József* a haladó magyar társadalmi erők összefogásának lehetőségeit.

Szoros kapcsolatok fűzték a lapot az erdélyi magyar baloldalhoz. Fokozott figyelemmel kísérték a magyar népfrontmozgalom egyik legjelentősebb eseményét, a *Vásárhelyi Találkozót.* Amikor 1937 novemberében erdélyi íróküldöttség járja Szlo-

vákiát, a *Magyar Nap* tudósít irodalmi estjeikről, *Kacsó Sándor* és *Tamási Áron* nyilatkozik a lapban. A baloldali értelmiségiek és a munkásosztály egymásra találása Erdélyben ösztönző erőt és követendő példát jelentett a más országokban élő magyarok számára, ezért idézik több alkalommal a lapban *Tamási Áron* szavait, a szlovákiai magyar olvasókhoz küldött üzenetét, amit *Varga Rózsa* könyvének címéül választott: *„Azt keressétek, ami összeköt, és nem azt, ami elválaszt."*

Értékes hagyomány ápolását üdvözölhetjük a *Magyar Nap* tevékenységéről szóló munkában, új adalékokat kapunk a magyar munkásmozgalom történetéhez is. A könyv legjelentősebb érdemének azt tartjuk, hogy sikerült a három országban különböző körülmények között kibontakozó magyar népfrontmozgalmak egymásra gyakorolt hatását bemutatni. Jól érzékelhetjük, hogy az osztravai lap csatornáin milyen eszméltető gondolatok jutottak az egyik országból a másikba. A fáziseltolódással föllépő egységfronttörekvések — akár a szlovákiai baloldal mozgalmára, akár a Vásárhelyi Találkozóra vagy a Márciusi Frontra gondolunk — pozitív eredményei országhatárokon átsugárzó erővel bírtak, kölcsönösen segítették egymást: erősítették a haladás magyar táborát. *(Madách, Pozsony, 1971.)*

KISS GY. CSABA

TÉKA

SOÓS ZOLTÁN: SÓLYATÉRI TÉL

Úgy tűnik, Soós Zoltán elérkezett költői pályája egy szakaszának lezárásához: a *Sólyatéri tél* ugyanis válogatás: az eddig megjelent kötetek versei közül az újra napvilágot látásra érdemes — vagy annak tartott — költeményeket gyűjtötte össze a szerző. A *Napébresztő*, az *Aggódnak érted* s a *Gorombakovácsok* kritika által egyaránt dicsért és elmarasztalt versei mellé a *Sólyatéri tél* ciklus szolgáltatja a nóvumot.

Soós a soha-meg-nem-nyugvás, az örök harc költője — már a bevezető versben megjelöli alapállását —, emiatt aztán néha szélmalomharcot is vív, hatalmas erőfeszítéssel. Legelkötelezettebb költőink egyike, aki nem tanult a „költészethez kereskedelmet", a munkásság, a „Váci út" „huligánja", a közéleti líra szatírával egyéniesített hangú költője. Versei azonban sokszor — éppen harci hevületük miatt — felszínesek, hiányzik belőlük a mélység, gondolatok helyett ötletekre épülnek; túl könnyen jönnek a világra.

Mivel az egyes köteteket már méltatta a kritika, azt érdemes megnézni, hogy mi *nem* került ebbe a gyűjteménybe. Meg kell vallani, hogy jót tett a válogatás, a kevésbé kidolgozott, vagy a már megírásukkor idejétmúlt, a felszíni jelenségekben megbotló versek (pl.: *Ballada a Mi Nagy Szívünkről*) kimaradtak. Különösen jó, hogy így történt az *Aggódnak érted* alkalmi songjaival, meg a törpe tőke verebeire ágyúval lövöldöző darabokkal *(Pardon, Törpe-Tőke, A jérce balladája).*

Ennek az idill nélküli kötetnek a címadó ciklusára is jelentős mértékben jellemzőek azok a fogyatékosságok, amelyek az első három kötetét gyengítették. Módszere és céltáblája alig módosult, ez utóbbi mindössze az idők változását követte. Tovább folytatja a polgári „harács" ellen indított hadjáratát, s a kispolgári lét ostorozását: „Lúdtalpamon papuccsal / vakarózom hitvesem oldalán; / osztunk-szorzunk: — s majd, egyszer, az IBUSZszal / *a sírodhoz is elmegyek, talán...* / írja a Che Guevara emlékére szánt *A doktor halála* című versében.

Nosztalgiával szemléli a jelent: „A forradalom egyszeregyét, / immáron